

Ph.d.-utdanningsmeldingen 2021

1. Innledning

I brev fra Forsknings- og innovasjonsavdelingen (FIA) har fakultetene blitt bedt om å utarbeide ph.d.-utdanningsmeldinger for 2021, med frist 20. mai 2022. Det skulle utarbeides meldinger for de vitenskapelige ph.d.-programmene og ph.d.-programmet innen kunstnerisk utviklingsarbeid.

FIA oppsummerer aktivitetene i ph.d.-utdanningen i en sentral ph.d.-utdanningsmelding. Denne meldingen er basert på dokumenter som ble ferdige på ulike tidspunkt; nøkkeltall fra 2021, instituttens meldinger som ble ferdigstilt tidlig i vårsemesteret 2022 og fakultetenes meldinger som ble ferdigstilt i mai 2022.

2. Nøkkeltall

Våren 2021 teller ph.d.-utdanningen ved UiB rundt 1560 kandidater. Nøkkeltall for 2021 er presentert i Tabell 1. I underkant av 52 prosent av den totale kandidatmengden har eller har hatt eksterntfinansiert ph.d.-finansiering, og nærmere 63 prosent har eller har hatt UiB som arbeidsgiver i stipendiatperioden. Per 31. mai 2022 viser opptellingen 231 nye kandidater i løpet av 2021 (også omtalt som «Nye avtaler»). Siden det er et visst etterslep i rapporteringen av nye kandidater, er dette foreløpige tall. Det er likevel liten grunn til å tro at antallet nye kandidater vil overstige 250. Gjennomsnittet av opptakstillene for de tre foregående årene var 255,7. Variasjonene i opptakstill har sammenheng med tilslag på eksterntfinansiering, og hvorvidt man prioriterer å ansette postdoktorer eller ph.d.-stipendiater i eksterntfinansierte prosjekter. Variasjoner henger også sammen med om UiB lykkes med å tiltrekke seg ph.d.-kandidater med eksternt arbeidsgiver. Antall stipendiatstillinger finansiert av departementet har lagt på det samme nivå de siste årene. Færre nye kandidater henger også samme med forsinkelse i nye stipendiatutlysninger, på grunn av mange forlengelser under koronapandemien, noe HF-fakultetet trekker frem i sin ph.d.-utdanningsmelding.

Tabell 1: Nøkkeltall for 2021 per fakultet. Der ikke annet er oppgitt er tallene hentet fra kontrollrapporter i Tableau, utarbeidet for rapportering til DBH, HK-dirs database for statistikk om høyere utdanning.

	HF-fak	JUR-fak	MN-fak	MED-fak	PSYK-fak	SV-fak	KMD-fak	UiB-total
Antall kandidater ¹ (gj.snitt 2018-20)	140 (160)	55 (50)	490 (480)	575 (625)	125 (120)	145 (155)	35 (25)	1560 (1620)
Nye avtaler ² (gj.snitt 2018-20)	11 (23,3)	5 (7,7)	67 (96,7)	98 (87)	21 (16,3)	27 (19,7)	2 (5)	231 (255,7)
Antall disputaser (gj.snitt 2018-20)	15 (19)	7 (4,7)	83 (74,7)	95 (97)	19 (16,3)	23 (20,3)	3 (-)	245 (232,3)
Gjennomstr. brutto (gj.snitt 2018-20)	5,1 (6,2)	6,1 (5,7)	4,3 (4,7)	4,6 (4,8)	5,3 (5,5)	5,8 (5,4)	6,9	4,8 (5,0)
Gjennomstr. netto (gj.snitt 2018-20)	3,3 (3,3)	5,2 (4,2)	3,4 (3,4)	3,4 (3,5)	3,1 (3,2)	4,0 (4,0)	3,5	3,5 (3,5)
Gjennomføring 6 år (%) (Gj.snitt 2018-20)	40,0 (48,6)	80,0 (26,4)	80,2 (74,9)	66,3 (75,0)	86,7 (67,7)	60,7 (63,9)		71,4 (69,0)
Avbrutte avtaler ³ (gj.snitt 2018-20)								60 (47,7)
Underkjenninger ⁴ (gj.snitt 2018-20)								3 (10,7)
Mindre omarbeidinger ⁴								14

¹ Tall fra våren 2021. Rundet av til nærmeste 5-tall av personvern hensyn

² Tall hentet fra FS940.001, 28. mars 2022

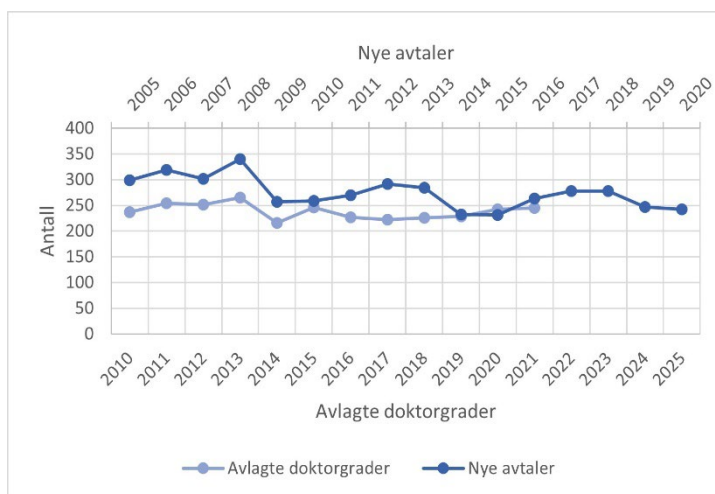
³ Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvern hensyn

⁴ Tall hentet fra FS936.001, 15. mars 2022. Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvern hensyn

2.1. Disputaser

I 2021 var det 245 som disputerte. Dette er det høyeste antallet disputaser siden 2013. Hele fem av fakultetene hadde flere disputaser i 2021 enn gjennomsnittet de foregående tre årene. Det er gledelig at det har blitt avholdt et høyt antall disputaser i en tid med pandemi. Som beskrevet i ph.d.-utdanningsmeldingen fra 2020, er det flere fakultet som melder at pandemien har gitt kandidatene arbeidsro til å ferdigstille avhandlingen.

I denne meldingen ser vi på en mulig sammenheng mellom det høye antallet disputaser og antallet nye kandidater noen år tilbake i tid. Siden vi vet at brutto gjennomstrømningstid ligger på rundt fem år, er det grunn til å tro at opptakstallet fem år tidligere vil kunne gi en indikasjon på hvor mange disputaser man kan forvente i ethvert år. Hvis vi ser på Figur 1, ser vi at disputastallene fra 2010 til 2014 varierer med opptakstallene fem år tidligere, fra 2005 til 2009.

Figur 1: Nye avtaler, avlagte doktorgrader i perioden 2006 til 2021. Merk at i figuren er aksene for årstall for avlagte doktorgrader begynner fem år etter årstall for nye avtaler.

i årene etterpå ser vi derimot ikke en tilsvarende samvariasjon – her går grafene i til dels ulike retninger. Dette indikerer at kan være er en viss samvariasjon mellom disputastall og opptakstall fem år tidligere, men at dette forholdet alene ikke er nok til å forutsi antallet som er forventet å disputere et visst år. De individuelle ph.d.-løpene er ofte ulike, og kandidater fra samme opptaksår ferdigstiller på veldig ulikt tidspunkt – til forskjell fra eksempelvis masterutdanningen. Hvis det derimot er store endringer i opptakstallene i én retning over noen år, vil vi kunne forvente at disputasene går i samme

retningen fire til seks år senere. Med dette som utgangspunkt var det som forventet at man fikk omtrent tilsvarende antall disputaser i 2021 (245) som i 2020 (242). Vi forventer videre en flat utvikling på disputastall i årene som kommer. Tar vi derimot effekter av koronapandemien med i betraktningen, er det grunn til å anta en nedgang i disputastallene fremover. Mange av ph.d.-kandidatene har rapportert at de er forsinket grunnet pandemien. Se mer omtale av dette i kapittel 4.

Av kandidatene som avla doktorgrad var i overkant 55 prosent kvinner og 46 prosent med utenlandsk statsborgerskap. I 2021 ble det for første gang utstedt en ph.d.-grad i kunstnerisk utviklingsarbeid ved UiB. Av de avlagte doktorgradene var det fem dr.philos., hvorav alle menn. Siden 2014 har det vært mellom én og syv som avlegger dr.philos.-graden hvert år, der i underkant én av fem er kvinner.

2.2. Gjennomføring

Netto gjennomstrømningstid for kandidatene som disputerte i 2021 var 3,5 år, tilsvarende som foregående år. Brutto gjennomføringstid var i 2021 4,8 år, som er litt under gjennomsnittet for de foregående årene på 5,0 år.

Andelen kandidater som fullfører innen seks år, den nasjonale styringsparameteren også kalt seksårs målet, gikk i 2021 ned med 2,3 prosentpoeng fra året før. Av kandidatene som startet sin

ph.d.-utdanning i 2015, var det 71,4 prosent som hadde ferdigstilt graden sin innen seks år. UiB har for øvrig bedre tall på dette målet enn gjennomsnittet fra statlige institusjoner i Norge, hvor andelen som fullfører innen seks år ligger på 67,9 prosent i 2021⁵.

Seksårsmålet varierer til dels mye mellom fakultetene. I 2021-meldingen har vi bedt fakultetene kommentere gjennomføringstallene spesielt. Fakultetene HF og SV erkjenner begge at gjennomføringsstatistikken ikke er god nok. HF-fakultetet peker blant annet på at fremdriftsrapporteringen er et godt verktøy, men at det først oppleves som meningsfullt av kandidatene når de får tilbakemelding på svarene sine. Fakultetet planlegger en styrking av veilederopplæringen og en gjennomgang av hvordan pliktarbeidet brukes på grunnenhetene, slik at pliktarbeid ikke blir et forsinkende element i løpet. SV-fakultetet trekker frem at det er stor forskjell mellom instituttene på denne parameteren, men at årsakene til dette ikke ennå ikke er kartlagt. Fakultetet beskriver at instituttene jobber aktivt med å bedre gjennomføringen, blant annet gjennom tiltak som utarbeiding av mer detaljerte rutinebeskrivelser ved oppstart, og for midtveis- og sluttevalueringer. Ett institutt ved fakultetet har gjennomført en spørreundersøkelse som har resultert i større oppmerksomhet på karriereutviklingsarbeid, tydeligere forventningsavklaringer og bedre integrering av kandidatene i fagmiljøet. PSYK-fakultetet melder på sin side at de er fornøyde med gjennomføringstallene, og fremholder at noe av dette kan tilskrives at alle kandidatene er godt integrerte i forskerskoler og forskningsgrupper på fakultetet. MN-fakultetet beskriver at de jobber med ulike tiltak for å bedre gjennomføringen, som oppstartsmøter og integrering av kandidatene i forskergrupper, midtveisevaluering, og sosiale arenaer som ph.d.-forum og -seminarer eller skrivekurs. Erfaringen fra et institutt ved MN-fakultetet er at obligatoriske oppstartsmøter har positiv effekt på andelen som fullfører på normert tid. MED-fakultetet har både hatt en nedgang i antall disputaser og i seksårsmålet sammenlignet med tall for 2020, og anser at denne nedgangen delvis henger sammen med forsinkelser under koronapandemien. En annen mulig årsak til nedgang i seksårsmålet kan være at det er flere kandidater med deltidsstillinger på sykehuset. Seksårs målet er et bruttomål som ikke trekker fra lange praksisperioder underveis i ph.d.-utdanningen, lovhemlede permisjoner eller pliktarbeid.

FIA vil fortsatt rette oppmerksomheten mot gjennomføring, forskjeller fakultetene imellom og tiltak for forbedring. Problemstillingen vil bli tatt opp under dialogmøtene som skal arrangeres høsten 2022.

2.3. Avbrutte avtaler, underkjenninger og mindre omarbeiding

I 2021 var det 60 avbrutte avtaler. Dette er noe høyere enn gjennomsnittet for de tre foregående årene. I utgangspunktet kan man anta at antallet avbrutte avtaler holder seg jevnt fra år til år. Mye av bakgrunnen for det relativt høye antallet avbrutte avtaler kan sannsynligvis tilskrives at flere fakultet i 2021 har jobbet aktivt med å skrive ut forsinkede kandidater fra sine program. Dette finner vi støtte i under oversikten over kandidater som har vært mer enn fem år i programmet, et tall som gikk ned med rundt 30 kandidater fra 2020 til -21. PSYK-fakultetet som har registrert et relativt høyt antall frafall, skriver at dette kan være tilfeldig, men at koronapandemien sannsynligvis spiller en rolle.

Blant årskullene som startet i perioden 2005 til 2016, ligger andelen som fullfører ph.d.-utdanningen mellom 80 og 90 prosent (Figur 2). Selv om vi ser at seksårs målet varierer noe fra år til år, og det er en andel som av ulike årsaker avslutter ph.d.-utdanningen, holder andelen kandidater som fullfører

⁵ Database for statistikk om høyere utdanning (DBH), [nasjonale styringsparameter 2021](#)

ph.d.-utdanningen seg relativt jevn, og man kan forvente at i overkant av 80 prosent av ph.d.-kandidatene fullfører ph.d.-utdanningen de starter på.

Antall underkjenninger i 2021 var tre, som er betydelig lavere enn gjennomsnittet de foregående årene. Alle underkjenningene er første gangs underkjenninger. Av underkjenningene i perioden 2018-2020 utgjør tre av de 34 underkjenningene andre gangs underkjenninger, noe som betyr en endelig underkjenning av avhandlingen.

2021 er det andre året der ordningen med mindre omarbeiding har fått virke, og 14 avhandlinger ble dette året anbefalt mindre omarbeiding. Også i 2020 ble 14 avhandlinger anbefalt mindre omarbeiding før komiteen kom frem til en endelig innstilling hvorvidt avhandlingen burde godkjennes eller underkjennes. Av avhandlingene som har blitt anbefalt mindre omarbeiding i 2021, er 86 prosent levert inn på nytt, og funnet verdig til å forsvares. Det at vi har fått et mye lavere antall

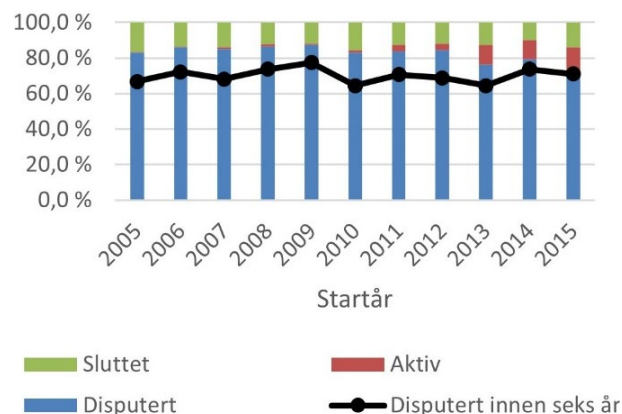
underkjenninger etter 2019, viser at intensjonen med regelen fungerer. De kandidatene som har innleverte avhandlinger med mindre behov for rettinger, får en kortere vei til å fullføre.

3. Forskning og publisering

Ph.d.-kandidaten bidrar betydelig til forskningen ved UiB. Alle fakultet melder at ved utlysninger er man opptatt av å styrke eksisterende forskningsfelt, strategiske satsinger og eventuelle nye forskningsområder. SV-fakultetet skriver i sin melding at man jevnlig har åpne utlysninger som muliggjør faglig nyskaping gjennom fritt genererte forskningsideer. Fakultetene KMD og JUR fremhever at ph.d.-kandidatenes forskning ofte skaper forbindelser på tvers av de tradisjonelle faglige grensene.

Også innen publisering yter kandidatene et solid bidrag. I 2021 var 29 prosent av alle publikasjoner ved UiB ene- eller medforfattet av ph.d.-kandidater (Figur 3 (a)). Analysen av hvor stor andel av publikasjonene ved UiB som er medforfattet av ph.d.-kandidater er basert på publikasjoner registrert i Cristin og personer som er registrert som ph.d.-kandidat i Felles studentsystem (FS). Mye av publiseringsevne skjer helt i slutten og i etterkant av ph.d.-perioden og ph.d.-kandidatene følges derfor i to år etter fullført grad. I analysen som er presentert i Figur 3 inkluderes publikasjoner fra ph.d.-kandidater som har avsluttet graden fra og med 2009, i inntil to år etter fullført grad. Andelen publikasjoner som er ene- eller medforfattet av ph.d.-kandidater har holdt seg relativt jevn rundt 30 prosent over hele perioden.

Andelen forfatterandeler på nivå 2⁶ for ph.d.-kandidater var i 2021 på 25 prosent. Dette er noe lavere enn snittet for UiB totalt, som ligger på 27 prosent (Figur 3 (b)). Det har vært en nedgang på 0,2 prosentpoeng både ved UiB totalt og for ph.d.-kandidatene siden 2020. Nasjonalt ligger andelen publisering på nivå 2 på 24,2 prosent i 2021⁷. Andelen forfatterandeler på nivå 2 har for ph.d.-kandidatene holdt seg over 20 prosent siden 2011, og har jevnt over lite avvik fra forfatterandelene

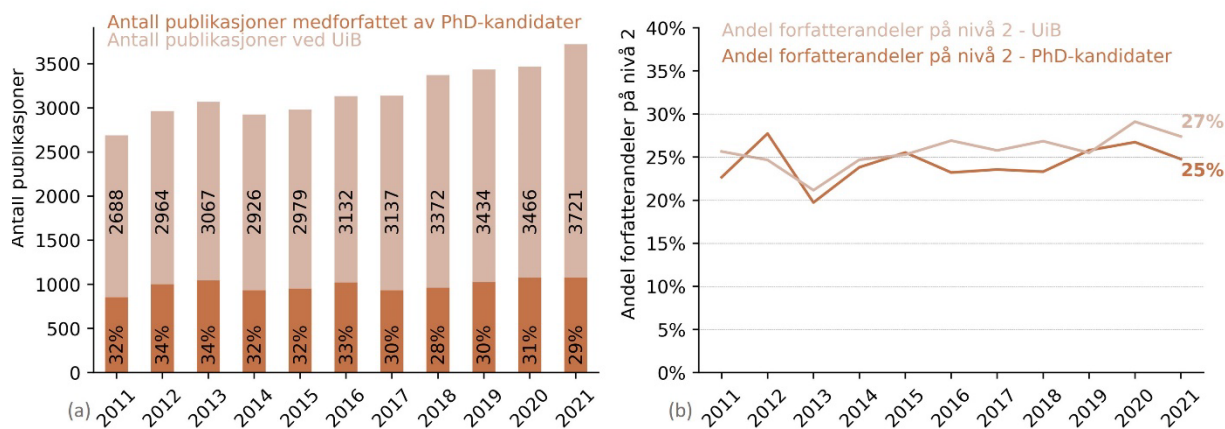

Figur 2: Statistikk over kull som startet i perioden 2005 til 2015. Stolpediagrammet viser fordelingen av kandidater som startet i 2005 til 2015, og hvorvidt disse har fullført, er aktive eller av ulik grunn har avsluttet sin ph.d.-utdanning. Den svarte linjen viser andelen av kandidatene som har fullført innen seks år.

⁶ Når publiseringskanalen ligger på nivå 1 eller 2 betyr det at de er godkjente, der nivå 2 er publiseringskanaler med høyere internasjonal prestisje.

⁷ [Tilstandsrapport for høyere utdanning 2022](#), Direktorat for høyere utdanning og kompetanse, mai 2022

på nivå to for hele UiB. Dette kan sies å være bra for forskere i starten av sin karriere. Nivå 2 skal være begrenset til publiseringskanaler som oppfattes som de mest ledende i brede fagsammenhenger og utgir de mest betydelige publikasjoner fra ulike lands forskere, og består av rundt en femtedel av fagets vitenskapelige publikasjoner⁸.

Figur 3: (a) Antall publikasjoner ved UiB, 2011-2021, og andel medforfattet av ph.d.-kandidater, og (b) andel forfatterandeler på nivå to for hele UiB og ph.d.-kandidater.

4. Korona

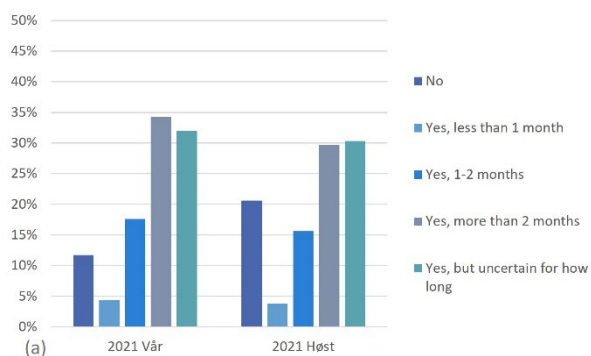
Koronapandemien påvirket ph.d.-utdanningen også i 2021. I takt med restriksjonene i samfunnet endret fakultetene formen på disputaser gjennom året. De gikk fra å ha heldigitale disputaser til hybride arrangement med et begrenset publikum til stede og opponenter på videooverføring. I de relativt åpne periodene i 2021 arrangerte man helt fysiske arrangementer, med både opponenter og publikum til stede. Utover i 2022 har fysiske disputaser igjen blitt normen, men det arrangeres heldigitale disputaser ved behov. Flere fakultet melder om behov for mer IT-støtte og bedre tilpassede rom for å kunne avholde gode, hybride disputaser, også etter at pandemien er over.

Fakultetene melder om at mange kandidater har blitt forsinket i forskningen sin, spesielt de som har vært avhengige av datainnsamling utenfor landets grenser. Ved MED-fakultetet er det noen som melder at de har hatt redusert tid til forskning grunnet økt behov for arbeid i klinikk. Ph.d.-kurs og -seminarer har i mange tilfeller blitt overført til digitalt format, noe som gjerne har redusert mulighetene for god diskusjon. Mulighetene for å bygge internasjonalt nettverk har også blitt skadelidende. Enkelte kandidater har måttet endre på innretningen i forskningen sin.

Våren 2021 ble det sendt ut en spørreundersøkelse til alle ph.d.-kandidater og postdoktorer for å kartlegge hvordan denne gruppen har opplevd koronapandemien, og hvordan dette har påvirket fremdriften. I undersøkelsen ble det blant annet spurt om forsinkelser, informasjonsflyt, forlenging av kontrakt og i hvilken grad respondentene ville funnet en rekke foreslåtte tiltak nyttig. Undersøkelsen ble sendt til 1675 personer, og 50 prosent (N:845) besvarte hele undersøkelsen. Av respondentene svarte hele 88 prosent at de har blitt forsinket i noen grad av pandemien. Undersøkelsen fikk stor oppmerksomhet og ble presentert i mange ulike fora i UiB-samfunnet.

Høsten 2021 ble det sendt et brev til fakultetene med de viktigste tilbakemeldingene og forslagene til tiltak som kom fra undersøkelsen og oppfølgingsmøtene. Noen av tiltakene er allerede igangsatt, som for eksempel oppstarten av UiB Ferd karrieresenter for yngre forskere, mens andre foreslåtte

⁸ [Norsk publiseringsindikator, NPI](#)

Figur 4: Svar på spørsmålet 'Har du opplevd å bli forsinket på grunn av koronapandemien?'

noe ned, fra 88 til 79 prosent (Figur 4).

Dette spesifikke koronas spørsmålet vil også bli inkludert i fremdriftsrapporten for 2022.

4.1. Nytt tilbud: psykologisk rådgivning

I august 2021 opprettet UiB sin bedriftshelsetjeneste et tilbud om psykologisk rådgivning til ph.d.-kandidater og yngre forskere som opplever helsemessige utfordringer knyttet til sitt arbeid. En psykolog ble ansatt i en 50 prosent stilling i det som var et ettårig pilotprosjekt. Formålet var å tilby ferdighetstrening for ph.d.-kandidater og yngre forskere for å forebygge blant annet utbrenthet og depresjon. Tilbudet inkluderte grupperådgivning der deltagerne lærte psykologisk ferdighetstrening, for å gjøre det lettere å håndtere stress, følelser og konflikter. Det ble våren 2022 bestemt at den psykologiske rådgivningen skal bli et fast tilbud.

4.2. Nytt tilbud: Ferd Karrieresenter for yngre forskere

Våren 2022 ble det opprettet et karrieresenter for yngre forskere ved UiB, deriblant ph.d.-kandidater. Nyskapingen har fått navnet «Ferd – Karrieresenter for yngre forskere», og blir drevet av HR-avdelingen i samarbeid med FIA. Senteret skal tilby både individuelle og gruppebasert karrierelæringsamtaler. I tillegg skal senteret tilby selvhjelpsverktøy og kurs som støtter den enkeltes karrierekompetanse. Karrieresenteret skal tilby støtte i planlegging av karriere, og styrke brukernes karriereferdigheter for å håndtere endring.

5. Systematisk kvalitetsarbeid

Kvalitetssystemet til ph.d.-utdanningen ble vedtatt i 2017. Mye av innholdet var en videreføring av eksisterende tiltak, men det var også noen nye elementer. Siden høsten 2020 har det blitt jobbet med å iverksette elementene som ikke allerede var etablert. Våren 2021 ble det utarbeidet retningslinjer for programevaluering av fakultetenes ph.d.-programmer. Fakultetene skal gjennomføre en programevaluering minst hvert sjette år, og ettersom de fakultetsvise ph.d.-programmene ble opprettet i 2019, skal alle ph.d.-programmene ha gjennomført en programevaluering innen utgangen av 2025 (kap. 5.7). Det har videre blitt utarbeidet detaljerte retningslinjer for evaluering av emner, emneporteføljen og rammene for opplæringsdelen. De sistnevnte retningslinjene er bygget opp på samme måte som kvalitetssystem for emner og studieprogram på bachelor-, og masternivå, men med nødvendige tilpasninger for ph.d.

5.1. Kvalitetsarbeid på fakultetene

Mye av det systematiske kvalitetsarbeidet gjennomføres på fakultetene. Dette inkluderer blant annet gjennomføring av midtveisevaluering, oppfølging av fremdriftsrapportering, kvalitetssikring av

tiltak ble gitt som informasjon til fakultetene og instituttene for deres videre arbeid, deriblant tydelig informasjon om forlengelse.

For å kunne følge effekten av koronapandemien over tid, har det i det årlige fremdriftsrapporteringsskjemaet blitt inkludert et spørsmål fra koronaundersøkelsen: «Har du opplevd å bli forsinket på grunn av koronapandemien?». Svarkategorier er de samme som i den originale undersøkelsen. Vi ser at høsten 2021, da fremdriftsrapporten ble sendt ut, var andelen som svarer at de har opplevd å bli forsinket på grunn av koronapandemien gått

opplæringsdelen, ph.d.-programevaluering og oppfølging av kandidatundersøkelsen, som beskrevet under. Fakultetene gjør også tiltak for å styrke gjennomføringen og legge til rette for at flere kandidater fullfører på normert tid (se kap. 2.2). I tillegg var det i 2021 flere fakultet som styrket veilederopplæringen sin. KMD-fakultetet har innført obligatorisk veilederopplæring for alle veiledere, og SV-fakultetet har etablert et eget program for veilederkompetanse med ulike moduler som er blitt godt mottatt. Både HF- og PSYK-fakultetet planlegger en mer systematisk veilederopplæring gjennom egne kurs og seminarer som er tilpasset deres behov.

5.2. Dialogmøter

Våren 2021 ble det gjennomført dialogmøter mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen på alle fakultetene. Siden det var første gang dialogmøtene ble avholdt, hadde samtalen et overordnet perspektiv, der fakultetene fikk anledning til å beskrive hvordan ph.d.-utdanningen er strukturert ved fakultetene. Videre ble nøkkeltall gjennomgått, samt oppfølging av kandidatene, for eksempel i form av oppfølgings- eller medarbeidersamtaler. I tillegg ble koronakrisens effekter på ph.d.-utdanningen diskutert.

Dialogmøtene er en nyttig arena for diskusjon mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen. Det har vært en mulighet for å diskutere styrker og utfordringer i fakultetenes ph.d.-utdanninger i mer detalj. Det trekkes frem at fakultetenes ph.d.-programmer ikke bør utvikle seg i veldig ulike retninger. Selv om UiB har syv ph.d.-programmer, deles det ut én ph.d.-grad. Godt samarbeid og erfaringsutveksling mellom fakultetene er viktig for å unngå en slik utvikling, og flere fakultet har nevnt at det administrative ph.d.-koordinatorforum er nyttig for å harmonisere rutiner og retningslinjer.

Høsten 2022 er det planlagt en ny runde med dialogmøter.

5.3. Medarbeider- og oppfølgingssamtaler

Styret har i tidligere saker uttrykt bekymring for den lave andelen av ansatte som har hatt medarbeidersamtale i løpet av siste år, og pekt på at en årlig medarbeidersamtale bør inkluderes som en egen del av det systematiske kvalitetsarbeidet ved UiB. Etter behandling i Forskningsutvalget i februar 2022, ble tiltak om obligatorisk medarbeidersamtale for stipendiater ved UiB lagt til i ph.d.-kvalitetssystemet. Obligatorisk medarbeidersamtale for alle UiB-ansatte, uansett ansettelseskategori, er allerede etablert som regel i UiB sin Medarbeiderhåndbok⁹, og blir håndtert i HR-linjen. Overlappingen må i så måte anses som en understrekning av viktigheten av medarbeidersamtale. I samme møte sluttet Forskningsutvalget seg til forslaget om at kandidater med ekstern arbeidsgiver skal ha tilbud om oppfølgingssamtale med en leder ved enheten som ikke er veileder.

5.4. Kandidatundersøkelsen

2021 var femte året kandidatundersøkelsen ble gjennomført. Undersøkelsen ble sendt ut til kandidater som fullførte en ph.d.-grad i løpet av 2021, og i undersøkelsen svarer respondentene på spørsmål om blant annet motivasjon for å starte med ph.d.-utdanning, opplæringsdelen, pliktarbeid, veiledning, forskningsmiljø, internasjonalisering og publisering, sluttfasen og videre karriere.

Siden undersøkelsen har blitt gjennomført fem ganger, er det blitt laget en samleundersøkelse med resultatene fra alle fem årene undersøkelsen har blitt gjennomført. Ved å utarbeide en samleundersøkelse blir datagrunnlaget større, og det er derfor mulig også å presentere data for JUR-

⁹ [Universitetet i Bergen :: Medarbeiderhåndbok :: Medarbeidersamtaler/ utviklingssamtaler ved UiB \(compendia.no\)](https://compendia.no)

fakultetet, som tidligere ikke har blitt vist. Av personvern hensyn presenterer vi ikke statistikk for enheter med færre enn fem respondenter. Samleundersøkelsen ga ingen overraskende utslag sammenliknet med de tidligere, årlige undersøkelsene.

Høsten 2022 er det planlagt en revidering av kandidatundersøkelsen hvor vi vil gå gjennom relevansen av spørsmålene som blir stilt. Samtidig vil undersøkelsen tilrettelegges for kandidatene som har fullført ph.d.-graden innen kunstnerisk utviklingsarbeid. Undersøkelsen har tidligere kun blitt sendt til kandidater innen den avhandlingsbaserte ph.d.-utdanningen.

PSYK-fakultetet skriver at fakultetet med interesse har gått gjennom 5-års samlereporteren. Fakultetet vil bruke kandidatundersøkelsen i det systematiske kvalitetsarbeidet videre.

5.4.1. Resultater fra Kandidatundersøkelsen

I 2021 besvarte 46 prosent (N:111) av mottakerne hele undersøkelsen. Utvalget speiler populasjonen både med hensyn til fakultetstilhørighet og kjønn.

Generelt er respondentene fornøyd med ph.d.-utdanningen og veiledningen de har fått, og respondentene har gjennomsnittlig svart henholdsvis 5,5 og 5,7 på en 7-punktskala¹⁰ på begge disse overordnede spørsmålene. Dette er tilsvarende resultater som tidligere år.

64 prosent av respondentene vil anbefale å ta en ph.d.-grad. Dette er en liten oppgang på 4 prosentpoeng fra 2020, men en nedgang fra 69 prosent i 2019. Her kan det nevnes at andelen som svarer at de *ikke* vil anbefale en ph.d.-grad er omtrent lik for alle undersøkelsen har blitt gjennomført (rundt 10 prosent). Nedgangen i andelen som ønsker å fortsette en karriere innenfor akademia, fortsetter i 2021 til 50 prosent. Dette er en nedgang på 7 prosentpoeng fra 2020, og hele 18 prosentpoeng lavere enn de to første årene undersøkelsen ble gjennomført. Nærmere halvparten av respondentene svarer at karriereplanene har endret seg siden de startet på ph.d.-utdanningen. Det er mulig dette delvis er et resultat av at respondentene i 2021 avsluttet ph.d.-graden midt i en pandemi, men det er behov for å følge utviklingen over tid. Generelt gjennom årene kandidatundersøkelsen har blitt gjennomført er det mange som kommenterer i fritekst at de planlegger å fortsette utenfor akademia av ønske om å jobbe innen andre sektorer. Det er mange som planlegger å fortsette utenfor akademia på grunn av få stillinger, lite forutsigbarhet, liten mulighet for fast stilling og lav lønn i akademia. 71 prosent av respondentene svarer at de enten er i, eller har fått tilbud om en relevant stilling. Dette er tilsvarende tall som i 2017 og -18, men noe lavere enn 2019 og -20. Dette viser at ferdige ph.d.-kandidater er attraktive på arbeidsmarkedet.

Tilnærmet alle respondentene har presentert forskningen sin på en internasjonal konferanse minst en gang (96 prosent), og hele 84 prosent har presentert to eller flere ganger på en internasjonal konferanse. En mye lavere andel har reist på lengre utenlandsopphold, og bare 35 prosent av respondentene har hatt minst ett opphold ved en internasjonal institusjon på minst én måned i løpet av ph.d.-graden. Grunnet korona-pandemien er det grunn til å forvente lavere tall for alle typer utenlandsopphold for kandidater som vil disputere i årene som kommer.

5.5. Fremdriftsrapportering

Kandidatene og deres hovedveiledere svarer på skjema for fremdriftsrapportering via en nettportal. Lederne ved enhetene får tilgang til sine respektive kandidaters utfylte skjema mot slutten av semesteret. Gjennomgangen av rapportene foregår stort sett i grunnenhetene, og ansvaret for å følge opp de som er forsinket ligger ofte da ved grunnenheten. SV-fakultetet skriver at de

¹⁰ På spørsmål om tilfredshet svarer respondentene på en skala fra 1 til 7, hvor 1 er ikke tilfreds og 7 er svært tilfreds.

presenterer statistikk fra fremdriftsrapportene til sitt programstyre. Generelt er inntrykket at denne rapporteringen blir sett på som nyttig, og at den har funnet sin form. Det har noen år vært en utfordring at tilgjengeliggjøring av ferdige data har blitt forsinket.

FIA vil sammen med IT-avdelingen finne ut hvordan dette kan løses i de neste rapporteringsrundene.

5.6. Midtveiseevaluering

Midtveiseevaluering er et annet kvalitetssikringselement som etter hvert har blitt en selvsagt del av ph.d.-løpene ved UiB. Mange fakultet og institutt har de senere årene utviklet mer detaljerte retningslinjer for midtveiseevaluering, etter hvert som de har opparbeidet seg erfaring. Fakultetene poengterer i sine meldinger at hvis det oppdages utfordringer under midtveiseevaluering, har de gode rutiner for å følge dette opp.

5.7. Kvalitetssikring av opplæringsdelen

Evaluering av ph.d.-emner har i tidligere år stort sett blitt gjennomført fast av emneansvarlig. UiB innførte nye retningslinjer for evaluering av emner, emneporteføljen og rammene for opplæringsdelen i 2021, i tett samarbeid med fakultetene og Studieavdelingen. Dette nye systemet har ikke rukket å sette seg ennå, men flere fakultet melder at de har bevissthet omkring fakultetets emneportefølje. Blant annet nevner HF-fakultetet at de har gjort vurderinger av kravene i sin programbeskrivelse mot eksisterende tilbud av kurs innen overførbare ferdigheter. SV-fakultetet skriver at de skal gjøre en evaluering av rammene for opplæringsdelen og emneporteføljen samtidig med programevalueringen i 2023.

5.8. Programevaluering

Programevaluering var et nytt element i kvalitetssystemet for ph.d.-utdanningen som ble vedtatt i 2017, og sier at ph.d.-programmene skal evalueres minst hvert sjettede år av en ekstern komité, som skal se på helheten i fakultetets ph.d.-program: informasjon til potensielle søkere, opptak, tiltak underveis og kvaliteten på den gjennomførte forskningen. Evalueringen skal gi råd om forbedringspotensial, både med tanke på gjennomstrømming og kvalitet. Siden ph.d.-programmene ble opprettet i 2018 og 2019, skal programmene derfor evalueres innen 2024-25. I 2021 ble det opprettet retningslinjer for gjennomføring av programevalueringene.

Som første fakultet, gjennomførte MED i 2021-22 en evaluering av sitt program. Fakultetet skriver at størstedelen av rapporten var positiv, og at komiteen har kommet med konkrete forslag til forbedringer på noen punkt. Fakultetet er allerede i gang med oppfølgingen av rapporten. Fakultetene som ikke har gjennomført en programevaluering skriver at de har planer om å gjennomføre en slik evaluering i løpet av 2023 og 2024.

6. Endring av forskriftene

Våren 2022 har FIA begynt arbeidet med mindre endringer av UiBs tre doktorgradsforskrifter; forskrift for ph.d.-graden, forskrift for ph.d.-graden i kunstnerisk utviklingsarbeid og dr.philos.-forskriften. Gjennom noe tids bruk ser vi et behov for å gjøre endringer i doktorgradsforskriftene, for å fjerne mindre feil og gi oppdaterte regler for en ph.d.-utdanning som er i konstant endring. I samme prosess er det ønskelig å samkjøre språk og struktur mellom UiB sine tre doktorgradsforskrifter, der det ikke er faglig grunn for at dette skal være ulikt.

Forskriftene er sendt på høring til fakultetene, og endringene av forskriftene skal etter planen behandles av Universitetsstyret i november 2022.

7. Universitetsdirektørens kommentar

2021 var det andre året med koronapandemi. Kandidater og fakultet klarte etter hvert å tilpasse seg en tid som var preget av unntakstilstand. Flere kandidater fikk tilgang til større deler av forskningsdata og ved noen enheter klarte man etter hvert å lage gode digitale kurs og seminarer. Ph.d.-utdanningen ble også preget av de store og plutselige nedstengningene som gjaldt ellers i samfunnet, der den siste skjedde i desember 2021 med ankomsten av omikron-varianten. Etter en åpning for fysiske disputaser høsten 2021, måtte fakultetene gå tilbake til heldigitale arrangementer mot slutten av året. Fysisk eller digital - fakultetene har med 245 stykker avholdt et imponerende høyt antall disputaser i 2021.

I perioden har vi også sett oppretting av nye og etterlengtede tilbud på sentralnivået for ph.d.-kandidater: psykologisk rådgivning og karrieresenter. Det blir spennende å se hvordan karrieresenteret blir brukt i fortsettelsen, om dette blir et tilbud som de fleste kandidater finner naturlig å bruke i løpet av sine ph.d.-utdanningsløp.

I 2021 og 2022 har det vært en planlagt videreutvikling av kvalitetssystem for ph.d.-utdanningen. Våren 2021 ble det for første gang avholdt dialogmøter mellom UiB sentralt og de respektive fakultet om ph.d.-utdanningen. Alle parter mente det var usedvanlig nyttig å kunne ta seg tid til å snakke om særtrekk for ph.d.-utdanningen ved det relevante fakultet, sterke sider og utfordringer. Høsten 2022 vil andre runde med dialogmøter bli avholdt, og da med ph.d.-utdanningsmeldingene som grunnlagsdokument. I perioden har vi dessuten fått på plass retningslinjer for kvalitetsarbeid innen emner og opplæringsdelen, samt for evaluering av ph.d.-programmene.

Gjennom 2022 vil NOKUT gjennomføre et tilsyn med det systematiske kvalitetsarbeidet for utdanningene ved UiB. Tilsynet omfatter nivåene bachelor, master og ph.d. Det blir både et overordnet tilsyn av det systematiske kvalitetsarbeidet ved institusjonen samt et tilsyn av et utvalg av studieprogrammene. For ph.d.-nivået er ph.d.-programmet i kunstnerisk utviklingsarbeid plukket ut. Frist for innsendelse av dokumentasjon er 15. september. NOKUT vil gjennomføre et to til tre dagers besøk ved UiB i november/desember for å utfylle og bekrefte den som kommer frem i dokumentasjonen. Institusjonen vil motta utkast til innstilling i første halvdel av januar 2023, samt en innstilling med konklusjoner i første halvdel av februar.